

TERRITORI, PATRIMONI I COMUNITAT. LA INTERPRETACIÓ DEL PATRIMONI CULTURAL DES DEL MUSEU COMARCAL DE L'HORTA SUD *

Adrià Besó Ros.

Director del Museu Comarcal de l'Horta Sud i professor associat
del Departament d'Història de l'Art de la Universitat de València

RESUMEN:

El Museo Comarcal de l'Horta Sud "Josep Ferrís March" localizado en Torrent (l'Horta) se concibe como un centro de conservación, difusión e interpretación del patrimonio cultural de la comarca, implicado en la dinamización social y cultural del territorio, en base a aquellos elementos que históricamente han definido la personalidad de l'Horta Sud y que constituyen sus señales de identidad.

Con esta comunicación pretendemos presentar la experiencia de un museo etnológico, dónde además de los recursos didácticos propios de la museografía tradicional, tratamos que el visitante/usuario reflexione sobre la situación actual partiendo del conocimiento y de los estímulos que obtiene de la contemplación de objetos y espacios que representan la imagen del pasado. El contraste con el presente, los espacios y los objetos ofrecen puntos para que comprenda la magnitud del cambio social experimentado en las últimas décadas, tanto positivos como negativos. La línea de trabajo actual se centra la abstracción y recuperación de los valores del pasado que tienen plena vigencia y hace falta recuperar y potenciar, como por ejemplo el reciclaje, la estima por el medio como fuente de recursos vitales o los valores pedagógicos de los juegos tradicionales.

El museo se encuentra instalado en una antigua casa de labradores construida en 1902. La forma de exposición elegida es la ecológica, donde los objetos están situados en el espacio que ocupaban dentro la casa, forma que repercute en una experiencia multisensorial que afecta sobre todo a dos generaciones: a los más mayores los traslada a la forma de vida de su niñez, mientras que a los niños los acerca a un mundo totalmente extraño y desconocido para ellos. Por esto se servimos de varios recursos, fuera de las habituales visitas guiadas dónde se pueden tocar los objetos, como son las visitas teatralizadas y mostrar el museo iluminado con las antiguas luminarias prescindiendo de la luz eléctrica.

Además el museo ofrece otras actividades complementarias que tratan de comprender el concepto de patrimonio en su sentido más amplio, que va más allá de los objetos físicos y de las paredes del propio museo, como por ejemplo la organización de itinerarios por el patrimonio natural y cultural de la comarca, la celebración de la semana de la seda dónde se da información y se obsequia a los niños con gusanos de seda criados en la cambra del museo, el ciclo de música tradicional, los conciertos de campanas que se celebran cada otoño en los campanarios de iglesias de la comarca.

PALABRAS CLAVE:

Museografía, etnografía, interpretación del patrimonio, museo comarcal.

El Museu Comarcal de l'Horta Sud "Josep Ferrís March" naix per iniciativa de la Fundació per al Desenvolupament de l'Horta Sud dins dels seus programes d'actuació amb la finalitat de donar a conèixer la cultura tradicional de la comarca que durant segles ha constituït, sense cap dubte, el senyal d'identitat que ha atorgat una personalitat pròpia a aquest territori.

En novembre de 1995 la Fundació adquireix la propietat d'un immoble situat a l'antic carrer del Pi per a instal·lar el museu. A partir d'aquell moment es comença una doble tasca: la colecta de peces que han aportat els veïns de la comarca per a configurar les col·leccions i la rehabilitació arquitectònica de l'edifici per al nou ús.

El museu, d'acord amb la legislació autonòmica vigent¹, va ser reconegut com a tal mitjançant ordre del Conseller de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana el 28 de febrer de 1996.

Per a gestionar el museu s'ha adoptat la forma jurídica d'un consorci, que actualment està format per quatre institucions: la Mancomunitat Intermunicipal de l'Horta Sud, l'Ajuntament de Torrent, la Fundació per al Desenvolupament de l'Horta Sud i Caixa Rural Torrent. Aquest consorci es va constituir el 3 de maig de 1999, motiu pel qual la Fundació per al Desenvolupament de l'Horta Sud va cedir al consorci l'ús de l'edifici i de les col·leccions aportades fins aquell moment. Les obres de rehabilitació de l'immoble van concloure a finals de l'any 1999, quan van començar els treballs de muntatge de l'exposició permanent. Les instal·lacions van ser obertes al públic el 28 de juny de l'any 2000.

El museu naix amb una veritable vocació comarcal i amb un concepte de museu descentralitzat. La comarca és un espai amb una unitat geogràfica i cultural, i esdevé en un marc apropiat a l'hora de plantejar polítiques d'acció cultural d'una manera coherent. Per això com a punt de partida es va triar un element comú a tota la comarca com és l'habitatge. A partir d'aquest projecte central es contempla la possibilitat de crear una xarxa de museus locals, tot comptant amb la col·laboració dels diferents ajuntaments on es mostren les especificitats característiques de cada municipi, com ara les seues artesanies, produccions agrícoles o altres especificitats socioeconòmiques i culturals de caràcter més local.

Des del principi es va plantejar defugint de la visió romàntica que ens ofereixen molts museus de cultura popular que reproduïxen la imatge d'un món ja desaparegut amb uns valors perduts que representen la bondat del passat en contraposició al present que ens ha tocat viure que es veu d'una manera peiorativa. Per tot això des dels inicis es va treballar sobre un concepte de museu que invitara a la reflexió des del passat per a entendre el moment actual, d'acord amb les tendències de la nova museologia. En aquell moment ens van ser molt útils les reflexions de Romero (1995) al voltant de com havia de plantejarse un museu comarcal.

"El objeto último que persigue el museo integral, ecomuseo, museo comunitario, museo de identidad, etc, es contribuir al desarrollo de la comunidad en la que está ubicado. En este sentido el museo debe dedicarse a la interpretación del presente y su transformación, más que a la exaltación del pasado: museos destinados a crear la conciencia de patrimonio, más centrados en las personas que en los objetos, instituciones que sirvan a las necesidades de un grupo social y su desarrollo.

Un concepto integral de museo implica que sus responsables pongan al servicio del desarrollo social el patrimonio y la memoria colectiva. Su programa museológico no debe basarse en los objetos que posee o querría poseer, sino en

las ideas que quiere transmitir. En vez de un museo “de”, un museo “para” y en función de una comunidad.

Museos del tiempo y del espacio, su principal campo de investigación es la historia de un hábitat, es decir, la relación dialéctica existente entre una población y el espacio que ocupa, de donde nace el sentido de la identidad.

Un centro transmisor de cultura, integrado en la comunidad, que garantice la continuidad y la creación de nuevos hábitos culturales”. (Romero, 1995, 46)

Deu anys més tard J. Aguilar (2005) fa una anàlisi de la situació dels nombrosos museus etnològics valencians i es lamenta que la majoria d'ells encara es plantegen d'acord amb un concepte arcaic de museu, que es contraposa a la tendència més actual que plantejava Romero, doncs “ja no són els objectes dels reis dels museus sinó el territori i les persones que l'habiten. Es preten acabar amb l'arcaic concepte de temple del saber i del patrimoni per a transformar-los en institucions participatives i democràtiques de desenvolupament de la comunitat, que serveix tant per a reflexionar sobre ella mateixa com per a mostrar-se als altres. Es proposen, en definitiva, museus interdisciplinars i en constant transformació; museus vius front l'esclerosi i la immanència dels tradicionals. Si el museu tradicional es definia per la trilogia edifici-col·lecció-públic el nou ho és per la de territori-patrimoni-comunitat” (Aguilar, 2005, 17-18).

L'EXPOSICIÓ PERMANENT: L'EXPERIÈNCIA SENSORIAL A TRAVÉS DE L'ESPAI I DELS OBJECTES

Com hem comentat, l'edifici triat com a seu del museu va ser una antiga casa de llauradors acomodats que respon la tipologia característica de pati sencer o a dos mans. Està formada per un cos principal de dues crugies de dues plantes sobre les quals en la part posterior s'adossen sengles cossos d'una crugia de dos plantes que tanquen un pati interior. La vivenda se situa en la planta baixa del cos principal, mentre que els espais de les ales laterals situades al voltant del corral i tota la planta alta estan en relació amb les tasques agrícoles. En la seua rehabilitació es va adoptar el criteri de restauració mimètica o en estil², en relació a la forma de presentació de les col·leccions que s'havia triat. Sempre l'adaptació d'edificis ja construïts per a usos museístics planteja contradiccions amb el seu funcionament com a museu, per la qual cosa els serveis del museu, com ara els magatzems, sala d'exposicions temporals, sala de didàctica, banys, etc. es van construir sobre un edifici de nova planta amb una arquitectura que reproduïx els volums i les proporcions de l'arquitectura popular, però que no ofereix cap dubte de la seua modernitat. Gran part d'aquesta construcció s'ha fet en subterrani per tal de mantindre el pati interior obert, que a més de ser una de les característiques pròpies de la casa de llauradors, ens permetia disposar d'un espai per a realitzar activitats a l'aire lliure, com ara concerts, teatre, etc.

La forma de presentar els objectes en qualsevol tipus de col·lecció mai no és asèptica, ja que aquesta està en relació amb la finalitat i objectius a assolir en el discurs expositiu. De les diverses possibilitats a l'abast, la forma triada va ser l'ecològica, plantejada per Riviere (1993), on els objectes es mostren contextualitzats dins l'àmbit de la casa per al qual van ser concebuts o en el que s'han situat quan han tingut la seua vida útil. Els objectes que s'exposen a un museu d'etnologia són d'us quotidià, i la seua importància no rau en els seus valors estètics o econòmics sinó en la informació que contenen i que una vegada descodificada ens transmeten respecte al seu us i a la seua funció dins la cultura material i la societat de la qual formaven part. Per això la forma en que es presenten és clau per a que ens parlen d'una manera més o menys clara. Així, en situar-los dins el seu context ja ens estan donant una informació molt bàsica sobre el seu ús en veure'ls al lloc de la casa on es troben i en

posar-los en relació amb altres objectes més coneguts pel visitant. A més del fet bàsic de transmetre informació, la presentació ecològica on el continent (col·leccions) i contenidor (edifici) formen un tot únic estimula i enriqueix l'experiència sensorial dels visitants, que pot ser d'allò més diversa: l'evocació dels records del passat per a les persones grans, la introducció en un temps passat i més o menys conegut per tradició oral per a les persones més joves, o un món màgic i desconegut per als xiquets i xiquetes...

Però a més d'aquests avantatges, l'exposició ecològica també ofereix alguns inconvenients pel que fa al desplegament de la informació gràfica necessària per a fer intel·ligible l'exposició. Omplir en excés amb plafons, imatges, textos, i altres suports materials d'informació suposa una alteració de les condicions ambientals originals i per tant trenca la presentació ecològica que hem plantejat com a punt de partida. Per això la informació continguda és la indispensable per a que el visitant dispose d'uns coneixements bàsics per a interpretar el contingut del museu. La informació s'estructura en tres nivells: una informació bàsica sobre l'àmbit de la casa continguda en un petit plafó, cartel·les amb el nom de les peces relacionades amb un número situades en llocs discrets, i projeccions audiovisuals que ens parlen de l'ús de les peces, que es visualitzen dins l'àmbit on s'hi exposen. Però aquestes tres formes no s'empren per igual en tots els àmbits expositius, ja que s'hi recorre d'acord amb el grau de familiarització que aquest espai tinga per al visitant. Com que el recorregut comença a l'àmbit domèstic, que és més conegut per al visitant, allí no apareix cap informació, ja que tothom coneix que és un dormitori, un llit, una tauleta de nit i per a que serveixen. A la cuineta, tot considerant que hi ha molts objectes que poden resultar desconeguts per als més joves, com ara la lletera, el foguer de carbó, la tauleta de pastar el pa, l'aventador per al foc... s'hi indica el nom de les peces. I ja als espais dedicats al treball del camp s'utilitzen els tres recursos, on les projeccions audiovisuals són fonamentals per a conèixer l'ús de les diferents eines de cultiu.

Una mateixa exposició pot contemplar-se de diferents maneres. Per una banda tot i ser permanent i trobar-se el seu contingut en bona mesura mediatitzat per l'espai, periòdicament es renoven els objectes exposats per altres semblants. Així en un dormitori es canvia un llit per un altre, al menjador unes cadires per altres, a l'andana una eina per altra semblant o s'afegeixen d'altres noves, tot sense alterar el discurs expositiu. Açò, a més que ofereix una imatge dinàmica del museu invita les persones de la comunitat local a visitar-lo cada cert temps en constatar que sovint es realitzen canvis i s'afegeixen coses noves, per la qual cosa mai no es visita el mateix museu. D'altra banda una mateixa exposició es pot mostrar en ambients diferents. En aquest sentit destaquem l'experiència d'una *visita al museu a la llum del segle passat*, on alguns anys, de novembre a gener, els divendres i dissabtes de vesprada el visitant que acudia al museu podia contemplar les seues estances amb la llum produïda pels antics aparells que s'empraven en l'àmbit domèstic per a fer llum: quinqués a petroli, cresols d'oli, carburers, ciris, vetlers, i les primeres bombetes de 20 w que en principi sols il·luminaven algunes estances principals de la casa. Es tracta d'una activitat molt valorada, ja que ofereix un altra visió del mateix espai museístic i ens transporta a l'ambient de les primeries del segle XX on l'escassa potència de la llum artificial feia que les activitats quotidianes de les persones s'adaptaren al màxim a la jornada solar.

LES PERSONES, MÉS ENLLÀ DELS OBJECTES

Tot considerant l'exposició com un mitjà de comunicació, la visita a un museu mai no és una experiència asèptica. Dins l'espai museístic es produeix eixa interrelació museu-visitant. Hi ha una obertura entre el visitant que el visita lliurement i es troba obert a rebre una sèrie de sensacions psicològiques i coneixements que, de manera més o menys explícita, es volen transmetre des del museu. Aquests objectius s'aconsegueixen tant des dels recursos interpretatius que es posen a disposició del visitant/usuari que s'apropa al museu per a visitar la seua exposició permanent, com mitjançant un ampli ventall d'activitats perifèriques que enriqueixen la tasca difusora del patrimoni cultural que té encomanda qualsevol museu, entenent el patrimoni com un fet viu i en relació amb les persones i la societat actuals.

L'exposició permanent ens mostra la imatge d'una casa de llauradors aturada en els anys cinquanta o seixanta del segle XX abans de les transformacions de l'època industrial. Però més enllà d'aquesta imatge romàntica amb la que es queden molts museus (Aguilar, 2005) la mirada al passat es planteja com un exercici de comparació amb el moment actual, per tal que cadascun extraga les seues conclusions sobre el món que ens ha tocat viure. Els diferents espais i objectes que s'exposen a la casa no són asèptics, són dipositaris d'experiències vitals lligades al moment per al que van ser concebuts. Com a objectes pertanyen al passat, ja han perdut el seu protagonisme en la vida quotidiana i en el món del treball en el moment actual i per tant sols ens aporten el coneixement o l'evocació d'un temps passat. Però més enllà de l'experiència merament cognitiva basada en la funcionalitat dels objectes i en la seua relació amb les persones s'amaguen una sèrie de valors, que els educadors donen les claus per a desxifrar, molts dels quals tenen a hores d'ara plena vigència i cal potenciar dins la societat actual.

D'aquesta manera un simple plat o gerra clevillats i grapats ens parlen d'una cultura del reciclatge que cal recuperar i potenciar per a fer un món més sostenible. Les austeres instal·lacions elèctriques del començament de l'electricitat i l'adaptació del la jornada diària a l'horari solar ens transmeten la idea de la racionalització i estalvi dels recursos energètics. La cadira de repòs utilitzada sobretot per les persones majors que vivien a la casa ens parla del respecte cap a les persones majors. L'estable com a espai destinat als animals de treball ens dona les claus per a comprendre el

protagonisme dels animals per a l'economia familiar i la seua relació amb les persones en la societat agrària preindustrial. La desgrugadora o el mosquer eren emprats per a controlar les plagues de manera natural i ens interpel·len sobre l'abús d'insecticides en l'agricultura actual que ha fet les plagues agrícoles més resistents i més difícils de controlar i la necessitat d'una agricultura integrada o ecològica. Tots els objectes estan fets amb matèries extretes del medi natural, com ara cabassos d'espart, cistelles de vímet, les canyes emprades en diferents utensilis, les graneres de palma... i ens transmeten la necessitat de conservar la vegetació espontània que es concentra als ecosistemes de les riberes dels barrancs o de les muntanyes que abans era fonamental des del punt de vista econòmic i a hores d'ara, desaparegut aquell aprofitament econòmic ho és simplement des del punt de vista mediambiental i vital. Són sols alguns exemples.

A més, tal i com explicàvem abans, els espais i els objectes permeten valorar el moment actual des del passat per que el visitant extraga les seues conclusions. La grandària de la casa ens indica una regressió respecte el moment actual on les cases són cada vegada més reduïdes per causa de l'especulació; però s'ha guanyat considerablement en comoditats i higiene. La cuina és un bon lloc per a reflexionar per a comprendre les millores socials de la dona. Els objectes que hi trobem expliquen la dedicació en exclusiva de les dones a la casa en les societats agràries tradicionals: la lletera, la taula de pastar el pa, el cànter per a proveir l'aigua a la casa, el foguer de llenya, les cassoles de fang per a guisar, la carnera per a mantindre fresca la carn, el safareig, les planxes de carbó... es relacionen amb tasques que es feien a diari, a les quals cal sumar arreglar les gallines, conills o porcs que es criaven a casa, donar la fulla als cucs que abans es criaven a l'andana, etc. L'aigua potable a la dècada dels anys trenta del segle XX ja va ser un gran avanç. Però la introducció de molts electrodomèstics durant la dècada dels anys seixanta, com ara la nevera, la rentadora automàtica, el forn elèctric o a gas, la cuina a gas, l'olla exprés, la planxa elèctrica... facilitaren considerablement les tasques domèstiques la qual cosa ha permetent incorporar-se a la dona al mercat del treball i fins i tot que les tasques de la llar puguin ser compartides per tota la família.

A més de les explicacions dels plafons i audiovisuals, per a aconseguir aquests objectius el museu se serveix d'una sèrie de recursos relacionats amb la visita a l'exposició permanent, de les exposicions temporals d'altres activitats perifèriques relacionades amb el contingut del museu.

Els grups que visiten el museu compten amb visita guiada per part d'educadors que a més de donar la informació bàsica sobre el contingut del museu, aporten les claus que hem comentat per a reflexionar, tot depenent de la edat i el nivell formatiu del grup. Disposen també d'una guia didàctica amb un bon nombre d'activitats a realitzar a partir del contingut del museu. Les visites dels grups es poden completar amb una sèrie de

tallers permanents. El taller de pesos i mesures ajuda a comprendre i manipular els objectes que van pertànyer al sistema foral valencià utilitzat fins la unificació mètrica universal introduïda a mitjans del segle XIX, com un dels primers passos en el procés de globalització en que es troba immersa la nostra societat. El taller de jocs aproxima els xiquets i xiquetes als valors pedagògics del joc tradicional, com ara la imaginació, la participació en grup, l'exercici físic i mental... davant els moderns videojocs que fomenten la sedentarització, l'aïllament i l'individualisme.

A més de la visita guiada, tot i que no es planteja com una simple narració o transmissió de coneixements de forma unidireccional, sinó que apel·la el visitant i dona claus per a entendre, la visita teatralitzada reforça totes aquestes qüestions amb una forta carrega de sensibilitat. A hores d'ara s'estan realitzant els primers assajos per a implantar les visites teatralitzades els caps de setmana, pensades sobretot per al públic familiar i com a complement de les visites guiades.

El museu realitza periòdicament exposicions temporals, la major part d'elles de producció pròpia que aprofundeixen sobre aspectes relacionats directa o indirectament amb el contingut del museu. D'entre les realitzades en destaquem dos: *Temps de ràdio: les emissores de radio a l'Horta Sud (1936-1966)* aproximava el visitant als inicis de la radiodifusió tant des de la producció a les emissores locals de la comarca com des de l'experiència que va suposar l'entrada d'un mitjà informatiu parlat en la intimitat de la llar. La visita en grup es completava amb un taller de ràdio ofert per membres de l'URE-Torrent, on els participants podien parlar a través d'una emissora de radioaficionat instal·lada al museu i conèixer de primera ma el seu funcionament, i també amb un taller de muntatge d'una ràdio de galena, que es muntava i feia funcionar. Altra de les exposicions va ser *el forn de pa*, muntada en col·laboració amb el Gremi de Forners de Torrent i Picanya, on partint de la recreació d'un forn tradicional es mostraven les qualitats dels productes fets en els forns locals respecte als produïts en pastisseries i panificadores industrials. Els mateixos forners van oferir durant tot el temps de l'exposició un taller de fer pa als xiquets i xiquetes que la visitaren en grup. Sempre que és possible s'intenta implicar els diferents col·lectius relacionats en el tema a exposar, amb la qual cosa s'estreten els vincles entre museu, societat i visitant.

El concepte actual de patrimoni cultural abasta tant testimonis materials com immaterials de l'ésser humà i del seu entorn. La programació del museu se'n fa ressò i planteja un ampli ventall d'activitats per a diferents edats i interessos culturals, centrat en la música, tallers de tradicions populars, degustacions de gastronomia típica, i el tradicional betlem nadalenc, moltes de les quals formen part de la programació habitual del museu en forma de cicle.

Els quatre dijous del mes de juny se celebra el cicle *Música al Museu* on cada dia es dedica a una manifestació del repertori de la música popular valenciana i es fa una conferència sobre el tema, tot seguit d'un concert al corral del museu. A la tardor, dos dissabtes del mes de novembre se celebra el cicle *Concerts de Campanes*, on els Campaners de la Catedral de València delecten l'oient amb un repertori dels nombrosos tocs que en la societat preindustrial marcaven la vida quotidiana de les persones, indicant l'hora d'anar al camp, de tornar a casa, la mort d'algun veí o veïna, la festa... Els concerts es fan cada any en dos campanars de diferents pobles de la comarca. I recentment s'ha introduït un cicle d'audicions de música de cambra interpretada per joves estudiants dels conservatoris i de les bandes de música de la comarca. La música i les bandes han estat molt arrelades a totes les poblacions de l'Horta Sud des de finals del segle XIX.

Al llarg de la vida del museu s'han programat nombrosos i diversos tallers de cultura popular, tots ells amb molt bona acceptació, com ara el d'encaix de boixets, pintura de socarrats o balls valencians. Coincidint en determinades èpoques alguns anys s'han repetit altres tallers. A la primavera s'ha fet de forma continuada el *Taller de catxirulos* amb la finalitat de recuperar la tradició que cada xiquet i xiqueta es fera el seu catxirulo per a eixir al camp a berenar i volar-lo el dia de Pasqua. A finals d'abril se celebra el cicle *La memòria de la seda*, amb el qual el museu vol contribuir a la recuperació del cuc de seda com a activitat lúdica i pedagògica, lligada amb el coneixement dels essers vius i el respecte a la natura i al medi ambient. La cria del cuc de seda va tindre una gran importància econòmica i cultural en la comarca des de l'edat mitjana fins les darreres dècades del segle XIX. Per això museu ofereix una sèrie d'activitats i tallers per a difondre la cultura de la seda i obsequia els xiquets i xiquetes que hi participen amb una capseta de cucs que han estat criats a l'andana del museu. A l'estiu s'ha fet alguns anys un taller de fanalets de meló d'Alger, on els xiquets han pogut confeccionar-se i decorar el seu propi fanalet que abans els pares i iaïos feien als seus fills per a que pogueren encendre'l de nit. I al Nadal tots els anys l'Associació de Betlemnistes de Torrent monta un betlem tradicional i el museu obri les portes un dia de festa al cant de l'Aurora igual que ho feien abans les cases particulars que acollien i convidaven a dolços i mistel·la els seus assistents. Com és pot observar tenim tradicions autòctones pròpies de la cultura mediterrània a la qual pertanyem, que estem perdent davant altres foranies, com ara l'arbre de Nadal o el Pare Noel, davant el Betlem i els Reis d'Orient, o el cas de les carabasses de *Halloween* (Tots sants), que és la versió americana dels nostres fanalets de meló d'Alger. En aquest camp el paper del museu no és altre que contribuir a difondre i conservar vives les manifestacions pròpies de la comarca, que davant un món cada vegada més obert i globalitzat constitueixen signes de la identitat pròpia d'un territori que cal mantindre com la principal aportació d'una comunitat humana local a la cultura universal.

Els menjars constitueixen també una manifestació interessant i no menys important del patrimoni cultural dels nostres pobles, ric i divers. Durant alguns anys s'ha celebrat el cicle *El plat del mes* on les associacions de mestresses de casa d'un poble de la comarca cuinaven i presentaven un plat típic, que el públic assistent podia conèixer i assaborir, i del qual s'editava la corresponent recepta.

EL COMPROMÍS AMB EL TERRITORI

Un dels objectius inicials en la creació del museu era que tinguera un abast comarcal, tant en forma de xarxa de museus i col·leccions interrelacionats com mitjançant l'abast de les seues activitats. Pel que fa al primer objectiu, després de quasi una dècada de funcionament no s'ha dut cap iniciativa ni pública ni privada. Respecte al segon objectiu s'han plantejat algunes actuacions descentralitzadores com ara els *Concerts de campanes* que se celebren per tots els pobles de la comarca, o les presentacions del *Plat del mes* on s'implica col·lectius de tots els municipis.

Però per a estimar el territori cal conèixer-lo, tasca que és precisa en una comarca immersa dins l'àrea metropolitana de València on sovint molts habitants coneixen millor la capital que qualsevol poble o indret que tenen al seu voltant. En aquest sentit s'han plantejat diverses activitats per tal de donar a conèixer el territori comarcal i el seu patrimoni.

Des de l'any 2003 el museu, com a institució responsable en la difusió del patrimoni cultural se suma cada any a la convocatòria del Consell d'Europa, organitzant el darrer cap de setmana les Jornades Europees de Patrimoni Cultural a l'Horta Sud on s'organitzen itineraris per a posar a l'abast del ciutadà la riquesa i diversitat del seu patrimoni cultural³. A més, de forma esporàdica, o coincidint amb altres esdeveniments, com ara el Dia Internacional dels Museus, es proposen itineraris per a conèixer i gaudir del patrimoni i la diversitat paisatgística de la comarca. També els darrers anys se celebra el Dia Internacional dels museus amb el lema *Museu i territori* on es plantegen diferents recorreguts a peu pels paisatges culturals i naturals de la

comarca on els participants que els visitants poden conèixer i gaudir d'una manera pròxima. Destaquem la passejada pel parc natural de la ribera del Túria on es troben els assuts que deriven l'aigua a les sèquies de l'horta, un itinerari pel tram del caixer del la Séquia Reial del Xúquer comprés entre Silla i Alcàsser, o el que està previst per a enguany per a gaudir del parc natural de l'Albufera de València.

BIBLIOGRAFIA:

Aguilar Sanz, J. V. 2005: "Museus locals i etnologia", Revista valenciana d'etnologia 1, 7-20.

Besó Ros, A. 2003: "El Museu Comarcal de l'Horta Sud", Caramella, revista de música i cultura popular 8, 20-23.

Riviere, G. H. 1993: La museología: curso de museología, textos y testimonios, Torrejón de Ardoz, Akal.

Romero Moragas, C. 1995: "El museo comarcal, la difusión del patrimonio y la planificación territorial de las políticas culturales", Boletín Informativo del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico 13, 44-51.

Santacana Mestre, J. 2005: "Museografía didáctica, museos y centros de interpretación del patrimonio histórico". Santacana Mestre, J. i Serrat Antolí, N. (Coords.): Museografía didáctica, Barcelona, Ariel, 63-102.

* Comunicació presentada a les *VII Jornadas de la Asociación para la Interpretación del Patrimonio*, celebrades a Alacant el 6 i 7 de març de 2008.

¹ A diferència d'altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol, a la Comunitat Valenciana la legislació sobre museus és encara ben parca i escassa. El marc legislatiu dels museus valencians es conforma en base a l'Ordre de 6 de febrer de 1991 de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, per la qual es regula el reconeixement de museus i col·leccions museogràfiques permanents de la Comunitat Valenciana, i al títol IV de la *Llei 4/1998, d'11 de juny, de patrimoni cultural valencià*, dedicat als museus i col·leccions museogràfiques permanents, que compren dels articles 68 a 74. (DOGV núm. 3.267, de 18/06/1998).

² La restauració en estil va ser plantejada per l'arquitecte francès E. Viollet le Duc a mitjans del segle XIX. Els seus principis parteixen de que l'arquitectura respon a unes regles racionals, per la qual cosa l'arquitecte pot prendre's la llicència d'afegir al monument qualsevol part que falte d'una manera totalment mimètica a l'estil de l'obra original, o eliminar afegits d'altres èpoques amb la finalitat d'aconseguir una unitat estilística. Tot i que actualment es troba ja superada pel que fa a la restauració de monuments, considerant que son obres úniques i irrepetibles, pensem que els seus criteris continuen sent vàlids pel que fa a la restauració d'edificis i conjunts d'arquitectura popular, ja que es tracta d'arquitectures construïdes en sèrie a partir d'un tipus basic adoptat i canonitzat per la comunitat. Els treballs de rehabilitació van ser dirigits per l'arquitecte Vicent Garcia Martínez.

³ Les jornades Europees del Patrimoni Cultural van ser instituïdes l'any 1991 per iniciativa del Consell d'Europa amb l'objectiu apropar el ciutadà europeu a aquest tresor col·lectiu, tant a la seva realitat més local, com a aquesta dimensió continental, no menys certa ni de menys interès. Per això moltes de les institucions encarregades de la seua conservació o difusió se sumen a aquesta convocatòria organitzant diverses activitats de cara a la societat per tal de sensibilitzar i donar a conèixer la realitat patrimonial del territori que ens envolta. A la Comunitat Valenciana a penes hi ha tradició de celebrar-les mentre que a altres comunitats com Andalusia o Catalunya les diverses institucions competents en matèria de patrimoni participen activament. Cal destacar l'exemple de Catalunya on els seus museus juguen un paper fonamental en aquesta convocatòria.